

Список використаних джерел

1. McCamant, K., & Durrett, C. (2011). *Creating Cohousing: Building Sustainable Communities*. New Society Publishers
2. Гнатюк, Л. М. (2019). Принципи формування житлового середовища сучасних українських міст. *Містобудування та територіальне планування*, 69, 45–53.
3. Ковальчук, О. М. (2020). Універсальний дизайн та доступність у формуванні архітектурного середовища. КНУБА.

DOI 10.70286/EOSS-01.12.2025.004

АРХІТЕКТУРНА ЕСТЕТИКА ДОСТУПНОСТІ: ІНТЕГРАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНИХ РІШЕНЬ У ДИЗАЙН МАЛОПОВЕРХОВИХ БУДІВЕЛЬ

Долгіх Т.О.

старший викладач кафедри

Кафедра дизайну архітектурного середовища

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

Зеленська В.С.

здобувачка вищої освіти

Одеська державна академія будівництва та споруд, Україна

Архітектурна естетика доступності у малоповерхових будівлях формується на перетині функціональності, гуманності та композиційної гармонії, адже сучасні підходи до проєктування житлового середовища вимагають не лише виконання нормативів, але й створення таких просторів, у яких безбар'єрність стає природною частиною архітектурної мови. Актуальність теми зумовлена трансформацією демографічної структури, зростанням кількості людей із тимчасовими або постійними порушеннями мобільності, а також активним розвитком малоповерхових житлових районів в Україні, де саме масштаб і структура будівель дозволяють найорганічніше інтегрувати інклюзивні рішення. Доступність в цьому контексті перестає бути технічним доповненням і перетворюється на елемент, що формує ідентичність середовища, його естетику та сценарії використання.

У малоповерховій забудові особливо важливо досягти плавності переходів між рівнями, тому безпороговість стає основою архітектурної композиції. Завдяки правильному конструктивному плануванню, монолітним плитам, мінімізації різниць відміток та організації терас і патіо забезпечується природний зв'язок між зовнішнім та внутрішнім простором. Така безперервність формує чисті лінії, відкриті плани, візуальну легкість і сучасний характер будівлі. Інтеграція пандусів у малоповерхову архітектуру дає можливість трактувати їх не як зовнішні приставки, а як важливий пластичний компонент. За нормами ДБН ухил пандуса

у 1:12, ширина від 1,5 м та подвійні поручні можуть бути візуально врівноважені використанням природного рельєфу, терасуванням, озелененням або поєднанням зі сходовими маршами. У такому випадку пандус стає естетичним елементом входу — м'яким, ландшафтно інтегрованим та композиційно вмотивованим.

Усередині малоповерхових будівель широкий коридор, передбачений нормами (не менше 1,5 м), перетворюється на просторовий акцент, що посилює відчуття повітряності, свободи та візуальної чистоти. У сучасних інтер'єрах відкритість планування корелює з принципами інклюзивності, адже забезпечує зручність пересування для всіх користувачів, одночасно створюючи мінімалістичну естетику. Розворотні зони діаметром 1,5–1,8 м дозволяють застосовувати композиційні рішення зі спокійними ритмами стін, акцентними площинами та великими світловими прорізами, що логічно поєднуються з вимогами доступності. Тактильні елементи — ще один інклюзивний компонент, який у малоповерхових будинках може бути інтегрований максимально естетично. Використання структурного каменю, мікрорельєфного бетону або деревини з антиковзними властивостями дає змогу уникнути різких контрастів та пластмасових вставок, замінюючи їх на делікатні візуально-тактильні орієнтири. Вони стають частиною матеріальної концепції будинку, формуючи сценографію руху та тактильну навігацію.

Особливу роль відіграє освітлення як інструмент інклюзії й естетики одночасно. Плавна підсвітка проходів, сходинок, зон переходів, приховані світлові лінії або контрастне маркування світлом покращують навігацію та підсилюють композиційний ефект. У малоповерховій архітектурі світло легко використати для створення іммерсивних сценаріїв пересування — від входу до внутрішніх дворів, терас чи приватних зон. Воно доповнює інклюзивні рішення, роблячи будівлю безпечною й водночас вишуканою. Ландшафт також є важливою частиною інтеграції доступності, оскільки у малоповерховій забудові природний рельєф дозволяє компенсувати висотні різниці без необхідності встановлення масивних пандусів. Пологі насипи, м'які схили, сенсорні сади, лінії руху, продумані за принципом *universal design*, створюють цілісний простір, що не потребує додаткових зовнішніх маркерів інклюзії. У такому разі безбар'єрність стає частиною ландшафтного ансамблю та логіки руху користувачів.

Вертикальна доступність у 2–3-поверхових малоповерхових будинках забезпечується за допомогою компактних ліфтів, платформ та універсальних вертикальних вузлів, які органічно вписуються в об'ємно-просторову структуру. Через менші масштаби таких будівель інженерні елементи не перевантажують фасад чи інтер'єр і можуть бути замасковані у шахтах, внутрішніх двориках чи галереях. Світові практики також підтверджують, що гармонійна інклюзивність є основою сучасного житлового середовища: скандинавські приклади демонструють природну інтеграцію пандусів та безпороговості; Нідерланди роблять акцент на роботі з рельєфом і доступних кварталах; Канада й США просувають концепцію *visitable housing*, де перший поверх завжди є повністю доступним.

Архітектурна естетика доступності у малоповерховій забудові ґрунтується на поєднанні нормативних вимог та дизайнерських рішень, що формують єдину композиційну систему. Безбар'єрні елементи — пандуси, широкі коридори, тактильні покриття, освітлення, ландшафтні переходи — не сприймаються як зовнішні надбудови, а стають логічною частиною архітектурного задуму. Вони підсилюють гуманність, сучасність та функціональність будівлі, формуючи середовище, яке комфортне для всіх груп користувачів. Малоповерхова архітектура має найбільший потенціал для естетично цілісної інтеграції інклюзивних рішень, роблячи доступність не додатковою вимогою, а ознакою зрілого, продуманого та відповідального проектування.

Список використаних джерел

1. Center for Universal Design. (1997). The Principles of Universal Design. North Carolina State University.
2. Steinfeld, E., & Maisel, J. (2012). Universal Design: Creating Inclusive Environments. Wiley.
3. Talen, E. (2012). City Rules: How Regulations Affect Urban Form. Island Press.
3. Imrie, R., & Hall, P. (2001). Inclusive design: Designing and developing accessible environments. Spon Press

DOI 10.70286/EOSS-01.12.2025.005

ДИЗАЙН БЕЗ ПОРОГІВ: ФОРМУВАННЯ НОВОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ НОРМИ У МАЛОПОВЕРХОВОМУ БУДІВНИЦТВІ

Долгіх Т.О.

старший викладач кафедри

Кафедра дизайну архітектурного середовища

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

Зеленська В.С.

здобувачка вищої освіти

Одеська державна академія будівництва та споруд, Україна

Попри очевидні переваги безбар'єрних рішень для різних груп населення, сучасна малоповерхова забудова часто проектується за застарілими підходами, які не враховують потреби інклюзивності. Значна частина приватних будинків досі містить численні перепади висот, вузькі проходи, високі пороги, непристосовані входи, складні для пересування ділянки та недостатньо продуману внутрішню навігацію. Це створює бар'єри для літніх людей, користувачів колісних засобів, сімей із маленькими дітьми та загалом знижує комфорт усіх мешканців.